

Ἡ Δίς Ψάλτη εἶναι μέλος τῶν Δ. Συμβουλίων σὰ κυριώτερα Ἑλληνικά καὶ διεθνή σωματεῖα. Στὸ διάστημα τῆς κατοχῆς εἶχε μιὰ καίρια θέση στὸν Διεθνή Ἐργουθρὸ Σταυρὸ καὶ σήμερα διευθύνει τὴν Διεθνή Ἐπιτροπὴ προσφύγων. Ἡ πολυσχιδῆς τῆς δράση τῆς ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθεῖ τὴν ἐργαζόμενη γυναῖκα καὶ νὰ ἔχει ἐγκυρη γνώμη γιὰ τὰ προβλήματα τῆς.

Ἡ ἀπάντηση τῆς Δίδος Ψάλτη ἔχει ὡς ἑξῆς :

« 1. Ἴση πληρωμὴ γιὰ ἴση ἐργασία. Δὲν νομίζω ὅτι ὑπάρχει σήμερα ἐργαζόμενη γυναῖκα ἢ φεμινίστρια γενικῶς ἢ ὁποῖα νὰ μὴ ἐπιμένη ἀπόλυτα ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ. Ἡ διαφορὰ μισθολογίου γιὰ τὴν αὐτὴν ἐργασία καὶ τὴν αὐτὴν ἀπόδοση εἶναι ἀδικη, ἀντεπαγγελματικὴ, ψυχολογικὰ δυσμενεστάτη γιὰ τὶς ἐργαζόμενες, πολλὰς φορὲς δὲ καὶ ἀντιοικονομικὴ ἀπὸ ἀπόψεως συμφεροντῶν τῶν ἰδίων ἐργαζομένων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι παραγκωνίζονται, φυσικὰ ἀπὸ τοὺς ἐργοδοτὰς ὅταν γιὰ τὴν αὐτὴν ἐργασία μποροῦν νὰ προσληφθοῦν γυναῖκες, μὲ φθηνότερες ἀμοιβές.

Ἡ παραγνώριση τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος τῆς ἰσότητος ἀμοιβῆς εἶναι στὴν πράξη πιὸ διαδεδομένη ἀπὸ ὅ,τι νομίζει κανεὶς, ἂν τὴν ἐπεκτείνῃ ὄχι μόνον στὴν «πληρωμὴ» ἀλλὰ στὴν «μεταχείριση». Πράγματι, σὲ θέσεις (ὅπως π. χ. οἱ δημοσιουπάλληλικές) ὅπου κατ' ἀρχὴν ἡ ἀμοιβὴ εἶναι ἡ ἴδια καὶ γιὰ τὰ δύο φύλα συμβαίνει στὴν πράξη οἱ γυναῖκες (ὁμιλοῦμε γιὰ ὅσες ἔχουν τὰ προσόντα καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα) νὰ μὴ τοποθετοῦνται στὴν ἀνάλογη θέση, οὔτε νὰ προβιβάζονται στὸν βαθμὸ στὸν ὁποῖον προάγονται οἱ ἄνδρες συνάδελφοί τους.

Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος μὲ μέτρα νομοθετικὰ συλλογικῶν συμβάσεων, κλπ. εἶναι γνωστὸ γυναικεῖο αἴτημα. Θὰ ἤθελα ἐν τούτοις νὰ τονίσω ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς νόμους, τὶς συμβάσεις καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς, χρειάζεται παράλληλα, ἂν μὴ πρωτίστως, μιὰ διπλὴ διαπαιδαγώγηση :

α) Διαπαιδαγώγηση τῶν ἐργοδοτῶν, τοῦ Κράτους, τοῦ ἰδιώτη γενικά, ὥστε νὰ μάθῃ νὰ βλέπῃ τὴν γυναῖκα — ὅπως καὶ τὸν ἄνδρα μὲ ἐμπιστοσύνη ὡς ἓνα θετικὸν παράγοντα δημιουργικῆς ἐργασίας.

β) Διαπαιδαγώγηση τῆς ἰδίας τῆς ἐργαζόμενης γυναῖκας, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ θετικώτερη καὶ εὐρύτερη συνείδηση ἐπαγγελματικῆς εὐθύνης καὶ πρωτοβουλίας.

Στὴν ἐργαζόμενη γυναῖκα κυρίως ἐναπόκειται μὲ τὴν ἀξία, ἐπιμονή, ἐργατικότητά τῆς τὸ συναίσθημα ἐπαγγελματικῆς εὐθύνης καὶ τὴν ἀποδοτικότητά τῆς, νὰ κερδίσῃ μόνη τῆς τὴ θέση τῆς στὸν ἐργαζόμενον κόσμον. Καὶ ὅπως φαίνεται, κάθε μέρα, ἢ μιὰ γενεὰ μετὰ τὴν ἄλλην, κάνει σταθερὰ βήματα πρὸς τὸν τομέα αὐτόν.

Ὁ φεμινισμὸς ἔχει ἀκόμη πολλὰ αἰτήματα ἀνικανοποίητα. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητο ὅτι, στὸν τόπον μας τουλάχιστον, ἔχει πλέον περάσει τὸ πρῶτο στάδιο τῆς μαχητικῆς ἐπιδιώξεως τῶν «δικαιωμάτων» γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ στάδιο τῆς πληρέστερης δημιουργικῆς του δράσεως, ὅπου ἡ ἐπιδίωξη τῶν δικαιωμάτων συμβαδίζει πλέον ἀπόλυτα μὲ τὴν διαπαιδαγώγηση ἐπὶ τῶν καθηκόντων ποὺ συνεπάγονται τὰ ἀποκτηθέντα ἢ ἐπιδιωκόμενα δικαιώματα.

2. Άπασχόληση τῆς γυναίκα^ς σὲ νέους ἐπαγγελματικούς κλάδους.

Κάθε ἀπασχόληση τῆς γυναίκα^ς εἴτε σὲ κλάδους ποὺ θὰ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ βρίσκεται πρὸ κοντὰ στὸ σπίτι τῆς (π. χ. βιοτεχνία, μικροβιολογία, ὀδοντιατρικὴ εἴτε σὲ ἐργασίες ποὺ ἀποτείνονται κυρίως στὴν ἔμφυτη γυναικεῖα λεπτότητα καὶ φιλανθρωπικὴν διάθεση (π.χ. ἀδελφὲς νοσοκόμοι, ἰατροὶ — πράγμα τόσο ἀνακουφιστικὸ πολλές φορές γιὰ γυναῖκες ἀσθενεῖς — κοινωνικοὶ λειτουργοὶ ἐν γένει, γυναικεῖον ἀστυνομικὸν σῶμα κλπ.), εἴτε σὲ ἐπαγγελματικὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν ἰδιαίτερο σύνδεσμο τῆς γυναίκα^ς μὲ τὸ παιδί καὶ τὴν οἰκογένεια (π. χ. δικασταὶ ἀνηλίκων, οἰκογενειακοὶ δικασταὶ κλπ.) θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνθαρρυνθοῦν ἰδιαίτερώς. Πάντως ὁμως νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀποφευχθῆ ὁ σχηματισμὸς κύκλου ἐπαγγελματῶν θεωρουμένων κυρίως «γυναικεῖων» ἢ «ἀνδρικῶν». Δὲν βλέπω τὸν λόγο π. χ. τὸ ἐπάγγελμα τῆς γραμματέως - δακτυλογράφου νὰ θεωρεῖται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς γυναικεῖο σὲ βαθμὸν ὥστε νὰ ξενίζη ἐξαιρετικὰ ἡ παρουσία ἐνὸς ἀνδρὸς δακτυλογράφου—γραμματέως ὅσον καὶ ἡ ἐμφάνισις γυναίκα^ς ὁδηγοῦ λεωφορείου, μεταλλωρύχου ἢ ναυτικοῦ. Πιστεύω ὅτι κάθε ἀνθρώπινον ὄν, πρέπει νὰ ἔχη τὴν δυνατότητα (πραγματικὴ καὶ ὄχι θεωρητικὴ) νὰ διαλέξη ὅποιοδήποτε ἐπάγγελμα νομίζει ὅτι προσαρμόζεται μὲ τὶς ἱκανότητες, κλίσεις καὶ τὴν ἀντοχὴ του, νὰ τοῦ δίδεται δὲ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποδείξη ἐὰν ἔχη ἢ ὄχι τὶς προϋποθέσεις αὐτές.

3. Ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευση τῆς γυναίκα^ς.

Καὶ ἐδῶ δύο κυρίως εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὰ ζητήματα. Τὸ πρῶτον, ἀναφέραιμεν ἤδη στὴν ἀρχή: Εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθῆ στὴν ἐργαζόμενη γυναῖκα ἡ ἐπαγγελματικὴ συνείδηση καὶ εὐθύνη.

Τὸ δεύτερο, εἶναι γενικὸ τόσο γιὰ τοὺς ἀνδρες ὅσο καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες: χρειάζεται στὴν Ἑλλάδα, πολὺ μεγαλύτερη ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση καὶ τεχνικὴ εἰδίκευση γιὰ ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους. Ὡς ἓνα σημεῖο, ἡ ἔλλειψη εἰδικότητος φαίνεται περισσότερο στὶς γυναῖκες, γιατί, οἱ μεγαλύτερες ἰδίως στὴν ἡλικία, συνήθως ἐργάζονται τότε μόνον ὅταν κάποια οἰκονομικὴ ἀντιξοότης τὶς ἀναγκάζει νὰ ἀναζητήσουν προσθέτους πόρους ζωῆς, χωρὶς νὰ ἔχουν καμμία κατάρτιση. Ἐκ παραλλήλου ὁμως εἶναι γεγονός ὅτι διαρκῶς περισσότερο διαδίδεται ἡ πεποίθησις ὅτι καὶ οἱ γυναῖκες εἶναι φυσικὸ καὶ σκόπιμο νὰ κερδίζουν τὴ ζωὴ τους καὶ νὰ συμβάλλουν οἰκονομικῶς στὸ σπίτι τους, ἐξ οὗ καὶ οἱ νέες σχολὲς ποὺ βλέπομε νὰ λειτουργοῦν γιὰ γραμματεῖς, κοινωνικοὺς λειτουργοὺς, νοσοκόμες, κλπ.

Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ πέρα, τὸ ζήτημα τῆς ἀπαραιτήτου ἐπαγγελματικῆς κατάρτισεως καὶ τεχνικῆς εἰδικεύσεως εἶναι πλέον κοινὸ γιὰ ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους, ἀνδρες καὶ γυναῖκες.

4. Διευκόλυνση τῆς ἔγγαμης γυναίκα^ς καὶ τῆς ἐργαζόμενης μητέρας.

Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλο γιὰ νὰ θιγῆ σοβαρῶς σὲ ἓνα τόσο μικρὸ χῶρο. Πάντως εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα, τὸσον μᾶλλον ποὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνδιαφερομένων διαρκῶς αὐξάνει καὶ μάλιστα στὶς ἀσθενέστερες οἰκονομικῶς τάξεις, ὅπου τὸ νοικοκυριὸ στηρίζεται ἀποκλειστικὰ στὴ γυναῖκα, ποὺ χρειάζεται νὰ κἀνῃ ὑπεράνθρωπες προσπάθειες — πολλές φορές ἀθελά τῆς ἀνεπιτυχῶς — γιὰ νὰ εἶναι συγχρόνως καλὴ ἐπαγγελματίας, σύζυγος, μητέρα καὶ νοικοκυρά.

Μεταξὺ τῶν μέτρων ποὺ πρόχειρα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ γιὰ τὴν διευκόλυνσὴ τῆς εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Υἱοθέτηση, ὅπου αὐτὸ εἶναι δυνατόν χωρὶς χαλάρωση τῆς γενικῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας, τοῦ συστήματος τῆς ἐργασίας μὲ «βάρδιες», μικρότερας διάρκειας γιὰ τὶς ἐργαζόμενες νοικοκυρὲς καὶ μητέρες (μὲ ἀνάλογες φυσικὰ ἀποδοχές), πράγμα ποὺ θὰ ἐπιτρέψῃ σὲ περισσότερες γυναῖκες νὰ βοηθοῦν οἰκονομικῶς τὸ σπίτι τους ἐργαζόμενες ὁμως ὀλιγώτερες ὥρες ἐπαγγελματικὰ ὥστε νὰ ἀφιερῶνουν περισσότερες ὥρες στὸ σπιτικὸ τους.

2) Πολλαπλασιασμὸς τῶν κέντρων διημερεύσεως παιδιῶν τῆς ἐργαζόμενης γυναίκα^ς.

3) Ὁρισμένα ἀπαραίτητα μέτρα προστασίας τῆς μητρότητος.

Γενικὰ ὁμως δὲν εἶμαι ὑπὲρ τῆς διευρύνσεως τῶν εἰδικῶν προστατευτικῶν μέτρων γιὰ τὶς ἐργαζόμενες γυναῖκες ποὺ πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένη στὸ ἀπαραίτητο ἐλάχιστο ὄριο τῆς πραγματικῆς προστασίας τῆς μητρότητος καὶ ὄχι στὰ μέτρα ἐκεῖνα ποὺ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς προστασίας, ἀποβλέπουν στὴν πραγματικὴ εἰς τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν γυναικῶν ἀπὸ ὠρισμένα ἐπάγματα.

Τὰ σπίτια ποὺ κτίζονται — καὶ ἰδίως ὅσα προορίζονται γιὰ ἀνθρώπους περιορισμένης ἢ ἐλαχίστης οἰκονομικῆς δυνάμεως — νὰ μελετῶνται ἰδιαίτερώς ἀπὸ ἀπόψεως διευκολύνσεως τῆς νοικοκυρά^ς.

Εἰδικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν κοριτσιῶν καὶ γυναικῶν. — καὶ τῶν ἀγοριῶν ἴσως —στὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, ὥστε νὰ κάνουν τὶς δουλειῆς τοῦ σπιτιοῦ μὲ περισσότερο σύστημα καὶ γνώσεις, ἄρα καὶ γρηγορώτερα καὶ ἀνετώτερα.